

ANKASAM bülten

23 Temmuz 2023
SAYI: 2023/29

08

Steinmeier'in Kazakistan Ziyareti ve Alman-Kazak İş Forumu

14

Bambu Diplomasisi ve Vietnam'ın Dış Politikası

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

- 03** Avrupa'daki Kırılma Nöbeti: Fransa Protestoları
Dr. Doğan BAŞARAN
- 06** Asya-Pasifik Bölgesi'nde Artan Rus Etkisi
Zeki Talustan GÜLTEN
- 08** Steinmeier'in Kazakistan Ziyareti ve Alman-Kazak İş Forumu
Şeyma KIZILAY
- 11** Çok Kutuplu Dünyaya Yönelik Güçlü Bir Çağrı: ŞİÖ Liderler Zirvesi
Dr. Doğan BAŞARAN
- 14** Bambu Diplomasisi ve Vietnam'ın Dış Politikası
Elcan TOKMAK
- 16** Bosna Hersek'teki Uzlaşmazlıkların Dış Politikaya Yansımaları
Veli Can AKKAŞ
- 18** El Kaide Terör Örgütü Yeniden Uluslararası Bir Tehdide Dönüşebilir mi?
Dr. Doğan BAŞARAN
- 21** Güney Kore-Japonya İlişkilerinde Bir Pürüz Olarak Dokdo/Takeshima Adası
Elcan TOKMAK
- 24** Sırbistan'ın AB Üyelik Destek Paketinin İmzalanması
Dr. Doğan BAŞARAN
- 26** Sınır İhtilafları Çerçevesinde Hindistan-ABD Yakınlaşması
Veli Can AKKAŞ
- 29** Rusya ile NATO Sıcak Çatışmaya Girer mi?
Dr. Doğan BAŞARAN

BASINDA ANKASAM

- 32** Medya

DERGİLER

- 33** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 9, 06880,
Çankaya - Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

ANKASAM ANALİZ

Avrupa'daki Kırılma Nöbeti'nin Yansıması: Fransa Protestoları

28 Haziran 2023 tarihinde Paris banliyölerinden Nanterre'de 17 yaşındaki Nahel M'nin polis tarafından öldürülmesi,[1] Fransa'daki protest geleneği uyandırmıştır. Zira Fransa, yakın tarihinde de son derece önemli olaylara tanıklık etmiştir. Özellikle de 2018 senesinde yaşanan "Sarı Yelekliler İsyanı", söz konusu dönemde

Paris yönetimini zor durumda bırakmıştır. Yakın geçmişte de Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un Fransa Anayasası'nın 49. maddesinin 3. bendinin verdiği yetkiyi kullanmak suretiyle emeklilik yaşını kademeli olarak 62'den 64'e çıkaran yasayı onaylamasının çeşitli olaylara sebebiyet verdiği hatırlanmaktadır.[2] Fakat

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

Nahel M'nin öldürülmesi hadisesi, daha ziyade 2005 yılında yaşanan ve Mağrib kökenli bir Fransızın öldürülmesinin ardından patlak vererek üç hafta süren hadiselere benzemektedir.

Tüm bu olayların aralarındaki farklılıklara ve benzerliklere rağmen şunu ifade etmek mümkündür ki; Fransa'da kökleri 1789 yılındaki Fransız Devrimi'ne dayanan bir sokak mücadelesi kültürü vardır. Yani Fransızlar, çeşitli hadiseler karşısında tepkilerini sokakta göstermekten çekinmemekte ve sokak hareketlerini de hak arama mücadelesinin alanlarından biri olarak görmektedir.

Mevzubahis durumu yansıtan son örnek ise Nahel M'nin ölümünün akabinde gerçekleşen hadiselerdir. Bu noktada protestoların vandalizme sürüklendiğini ve yağma olaylarının ön plana çıktığını ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte sokağa çıkan tüm kesimleri vandalizmle suçlamak da sağlıklı bir yaklaşım sunmamaktadır. Zira gösteriler, özelde Fransa'daki ve genelde ise Avrupa'daki siyasi ve toplumsal kırılma net bir biçimde gözler önüne sermektedir.

Bu çerçevede gösterilere katılan kitlelerin analiz edilmesinde yarar vardır. Nitekim sokağa çıkan kitlelerin iki temel gruptan oluştuğu söylenebilir. Bunlardan ilki, esasen üç ay önceki emeklilik yasasından beri çeşitli biçimlerde tepkisini ortaya koyan ve gelişmelere ağırlıklı olarak ekonomik sorunlar üzerinden yaklaşarak tepkisini gösteren kesimlerdir. Bu grubun hassasiyetinin sınıfsal bir zeminin bulunduğu öne sürülebilir.

İkinci grup ise Fransa'nın yangın yerine dönmesine yol açan ve bir anlamda banliyölerin ateşini yansıtan göçmenlerdir. Bunlara göre, uzun yıllar boyunca Fransa'nın sömürgeci politikaları sebebiyle sömürülen ve daha sonra Fransa'ya göç eden insanlar, burada da ötekileştirilmektedir. Bu kişiler, Nahel M'nin öldürülmesini de göçmen karşıtlığı ve ırkçılığın yansıması olarak değerlendirmektedirler. Dolayısıyla tepki, özellikle de olayın bir polis cinayeti olması hasebiyle sistematik bir ırkçılık algısına dayanmaktadır.

Öte yandan yaşanan yağma olayları, aşırı sağcı grupların göçmen karşıtlığını da tetiklemektedir. Esasen ekonomik sorun yaşayan pek çok ülkede sınıfsal bazda ortaya çıkan talepler dahi, zaman içerisinde göçmen karşıtlığına dönüşmekte, ekonomik sorunların sebebi olarak göçmenler görülmekte ve siyasi liderler tarafından bir ötekileştirme ya da güvenleştirme politikasının bir aracı olarak değerlendirilmektedir. Bilhassa aşırı sağcı liderler, çeşitli sorunlar karşısında göçmen karşıtı söylemlerle oylarını arttırma yoluna gitmektedir. Nitekim 2018 senesinde "Sarı Yelekliler" in eylemlerinin ardından Marine Le Pen'in ve Ulusal Cephe'nin oylarının artması da bunun göstergesidir. Üstelik muhalefetin zemininin sağ-popülist siyasete savrulması, iktidarlara da oylarını koruma gayesiyle sağ-popülist kararlar almaya itmektedir. Dolayısıyla Fransa'da aşırı sağın yükselişi, Macron yönetimini de göçmen karşıtı kararlar almaya yönlendirebilir.

Dahası sağ-popülist siyasetin yükselişi, Fransa'yla sınırlı değildir. Fransa, protest geleneğinin etkisiyle bu kırılma net bir biçimde gözlemlenebildiği bir ülke olsa da İtalya'da faşist İtalya'nın Kardeşleri Partisi iktidardadır. İsveç'te neo-Nazi partisi olarak bilinen İsveç Demokratları, koalisyon ortağı konumundadır. Almanya'da yapılan son anketler, Almanya için Alternatif Partisi'nin (AfD) iktidar olabi-

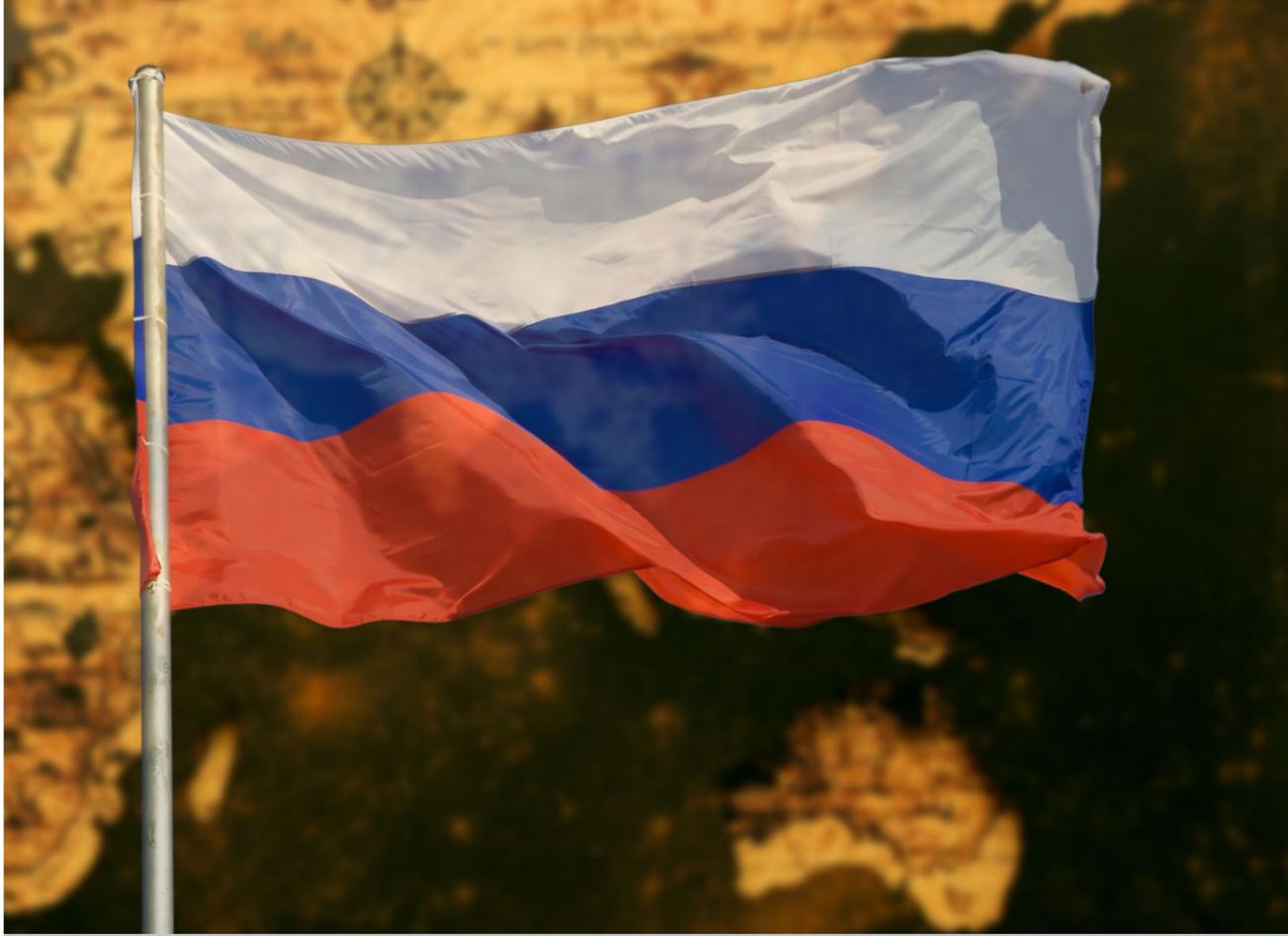
leceğine işaret etmektedir.[3] İngiltere'de Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP) faaliyetlerini sürdürmektedir. Tüm bunlara ek olarak Nahel M'nin öldürülmesinin ardından yaşanan olayların Belçika ve İsviçre'ye de sıçradığı bilinmektedir. Bu da ilgili ülkelerde de hem göçmenlerin hak talebinin hem de aşırı sağcı bir atmosferin bulunduğu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak demografik anlamda heterojenleşen toplumlarda göçmenler ötekileştirilmekte ve birtakım ayrımcı fiillere maruz kalmaktadır. Bu durum, bir yandan göçmenlerin politize olarak tepkilerini dile getirmesine kapı aralarken; diğer taraftan da aşırı sağın mobilizasyonunu hızlandırmaktadır. Kuşkusuz bu sürecin varacağı nihai aşama, keskin ulus-devletçi anlayışın; yani Avrupalı devletlerde milliyetçiliklerin yükselişiyle birlikte Avrupalı kimliğinin aşınmasıdır. Bu da bölünmüş ve birbiriyle rekabet halinde bir Avrupa demektir. Dolayısıyla aşırı sağın yükselişini "Eski Avrupa'nın dönüşü" olarak da okumak mümkündür. Fransa merkezli gelişmeler, bunun habercisidir.

[1] "France Ignored Racist Police Violence for Decades. The Latest Uprising is the Price of That", Irish Examiner, <https://www.irishexaminer.com/opinion/commentanalysis/arid-41175340.html>, (Erişim Tarihi: 04.07.2023).

[2] "French Left, Labour Unions Stage New Day of Protests Against Pension Reform", France 24, <https://www.france24.com/en/europe/20230606-protesters-prepare-for-14th-day-of-protests-in-bid-to-stop-french-pension-overhaul>, (Erişim Tarihi: 04.07.2023).

[3] "German far Right Surges in Polls, Alarming Mainstream Parties", Euronews, <https://www.euronews.com/2023/06/02/german-far-right-surges-in-polls-alarming-mainstream-parties>, (Erişim Tarihi: 04.07.2023).

ANKASAM ANALİZ

Asya-Pasifik Bölgesi'nde Artan Rus Etkisi

Çin ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD), dünyanın en büyük iki ekonomisini oluşturmaktadır.[1] Bu da iki devlet arasında hem bölgesel hem de küresel düzeyde önemli bir rekabetin yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Nitekim söz konusu rekabetin jeopolitik, jeoekonomik ve jeostratejik birçok boyutunun bulunduğu söylenebilir. Bu yüzden de taraflar, çeşitli stratejiler geliştirmeye ve avantajlı sonuçlar elde etmeye dönük arayışlara yönelmektedir.

Bu kapsamda ABD, Soğuk Savaş döneminde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne (SSCB)

karşı uyguladığı ve avantajlı sonuçlar elde ettiği çevreleme stratejisini[2] Çin'e karşı da hayata geçirmeye başlamıştır. Bu sebeple de Washington ile Pekin arasındaki rekabet, bölgesel bir mahiyete bürünmektedir.

Öte yandan 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı da iki ülke arasındaki rekabete yansımış ve güç dengeleri üzerinde etkili olmuştur. Zira Çin, ABD ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) karşıtlığı üzerinden bir kampanya yürütmektedir. Bu bağlamda Çin'in stratejisi, SSCB'yle benzerlik göstermektedir.

**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

Dahası Çin ve Rusya, her ne kadar uzun vadede jeopolitik anlamda birer rakip olarak gözükseler de kısa vadede ABD ve NATO karşıtlığı üzerinden dile getirilen çok kutupluluk arayışları bağlamında birer müttefiklerdir.

Hem Washington'un çevreleme stratejisinden kaynaklanan rekabetin bölgesel çerçevesinin ön plana çıkması hem de Pekin ile Moskova'nın Batı karşıtlığı üzerinden birliktelik görüntüsü vermesi, Rusya'nın Asya-Pasifik Bölgesi'ndeki olaylara geçmişe nazaran daha fazla müdahil olmasına yol açmaktadır.

Bu çerçevede 27 Haziran 2023 tarihinde Tayvan yakınlarında Rusya'ya ait iki savaş gemisinin görüntülenmesi oldukça önemlidir.[3] Nitekim Tayvan Savunma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, 23 Haziran 2023 tarihinde Rus firkateynleri hem Tayvan'ın doğu kıyılarında hem de Tayvan Boğazı'nın kuzey-güney hattında görülmüştür.[4]

Aynı zamanda söz konusu açıklamada gemilerin Tayvan'ın müdahale bölgesinden ayrıldığı söylenmiş; lakin ne kadar uzaklıktaki bir mesafede tespit edildikleri söylenmemiştir.[5] Bu durum, Çin ile Batı arasında yükselerek devam eden Tayvan Krizi'nde Pekin'in Moskova'nın desteğini aldığı şeklinde yorumlanabilir. Buna ek olarak söz konusu gelişme, Rusya ile Çin'in Batı'ya meydan okuması olarak da değerlendirilebilir.

Tüm bunların yanı sıra Rusya'nın Interfax Haber Ajansı'nın 23 Haziran 2023 tarihinde bildirdiği haberde, Rus Pasifik Filosu'ndan bir geminin Güney Çin Denizi'ni geçtiği ve ardından Filipinler'e yakın bir noktadan güney bölgelerine girdiği söylenmiştir.[6] Tayvan Krizi'nin yanı sıra Güney Çin Denizi temelli ihtilafların da önemli bir bölgesel sorun olduğu düşünüldüğünde, Moskova'nın Asya-Pasifik'teki sorunlara müdahil olmaya başladığı ifade edilebilir.

Nitekim Pekin, Güney Çin Denizi üzerinde Dokuz Çizgi Hattı denen bir sistemle hak iddia etmektedir.[7] Filipinler de bu problemi derinden hisseden devletlerin başında gelmektedir. Bu bölgede de bir Rus gemisinin görüntülenmesi, Moskova'nın bölgeye ve bölgesel sorunlara ilgisinin arttığını net bir şekilde gözler önüne sermiştir.

Tüm bu bilgilerden hareketle, Moskova ile Pekin'in Batı'ya karşı müşterek stratejiler yürüteceklerini göstermeye çalıştıkları söylenebilir. Dahası Rusya, batı sınırında Ukrayna'yla savaşırken; doğusundaki olaylarla da ilgilenebileceği ve dolayısıyla Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan işlerin kendisi için yolunda gittiği mesajını vermek istiyor olabilir.

Sonuç olarak her ne kadar uzun vadede karşı karşıya gelebilecekleri birtakım meseleler olsa da Çin ile Rusya arasında Batı karşıtlığı üzerinden şekillenen bir birliktelik inşa edildiği açıktır. Bununla birlikte söz konusu birlikteliğin geleceği ve sınırları ise tartışmalıdır. Zira Asya-Pasifik'te yaşanması muhtemel bir sıcak çatışmada Moskova'nın Pekin'e destek verip veremeyeceği belirsizdir.

[1] "The World's Largest Economies", World Data Info, <https://www.worlddata.info/largest-economies.php>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[2] "The History of Containment Policy", Thought Co, <https://www.thoughtco.com/definition-of-containment-2361022>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[3] "Japan Says Russian Warships Spotted Near Taiwan, Okinawa Islands, Reuters", <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/japan-says-russian-warships-spotted-near-taiwan-okinawa-islands-2023-07-01/>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[4] "Taiwan Detects Two Russian Warships Near Its Waters", Reuters, <https://www.aljazeera.com/news/2023/6/28/taiwan-detects-two-russian-warships-near-its-waters>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[5] "Taiwan Detects Two Russian Warships Off Its Coast", The Moscow Times, <https://www.themoscowtimes.com/2023/06/28/taiwan-detects-two-russian-warships-off-its-coast-a81672>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[6] "Russian Warships Spotted off Taiwan's East Coast 'on Way Home' from Komodo Drills", South China Morning Post, <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3225800/russian-warships-spotted-taiwans-east-coast-way-home-komodo-drills>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[7] "What Is Nine-Dash Line? The Basis of China's Claim to Sovereignty over South China Sea", The Print, <https://theprint.in/the-print-essential/what-is-nine-dash-line-the-basis-of-chinas-claim-to-sovereignty-over-south-china-sea/469403/>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

ANKASAM ANALİZ

Steinmeier'in Kazakistan Ziyareti ve Alman-Kazak İş Forumu

Almanya Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier, Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Kasım Cömert Tokayev'in davetlisi olarak 19-21 Haziran 2023 tarihlerinde Kazakistan'a ziyarette bulunmuştur. Ziyaret sırasında devlet başkanları, ticaret, ekonomi, yatırım ulaştırma, lojistik ve enerji alanlarındaki işbirliğini geliştirme ve insani bağları derinleştirme vurgusu yaparak Kazak-Alman stratejik ortaklığını güçlendirme olasılıklarına odaklanmıştır. Ayrıca Almanya

Cumhurbaşkanı, Kazak-Alman Mühendislik Enstitüsü'nün açılış törenine katılmak için Mangystau Bölgesi'ni ziyaret eden ilk Avrupalı lider olmuştur. Steinmeier, İsveç-Alman Svevind şirketinin yeşil hidrojen üretim tesisinde deneme sondajının lansman törenine de katılmış ve Kazak ve Alman rekortörler, forumunda konuşma yapmıştır.[1]

Steinmeier'in ziyareti sırasında Kazak-Alman İş Forumu da düzenlenmiştir. Forum; ekonomi, lojistik ve

Şeyma KIZILAY

enerji alanlarındaki işbirliğini genişletme vurgusuyla Kazak-Alman stratejik ortaklığını güçlendirme beklentisine odaklanmıştır. Forumda konuşma yapan Sayın Tokayev, Kazak-Alman işbirliği kapsamında şu ifadeleri kullanmıştır:[2]

"Orta Asya'da bir araştırma merkezi oluşturulması ve Alman üniversitelerinin bu merkezin bir parçası olması gibi bir hayalim var. Alman yatırım şirketlerinin aktif katılımını takdir ediyorum. Kazakistan, Alman varlığının devamı için uygun koşulları koruyacaktır."

Sayın Tokayev, Orta Asya'nın ve Kazakistan'ın uluslararası alanda artan önemini de dile getirmiştir. Bilindiği üzere Orta Asya, Avrasya coğrafyasında jeopolitik açıdan oldukça mühim bir role sahiptir. Üstelik bu rolü, Çin ile Avrupa arasındaki bağlantı kapsamında zamanla artmıştır. Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde de Orta Koridor'un sağladığı stratejik bağlantı, bölge ülkelerine olan teveccühün gelişmesine yol açmıştır.

Nitekim 2022 yılından itibaren Orta Koridor üzerinden Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelere taşınan kargo hacmi iki katına çıkmıştır. Bu kapsamda Sayın Tokayev de Doğu ile Batı arasında artan ticaret hacmini desteklemek için altyapıyı geliştirecek çalışmalar yapıldığını ve engellerin ortadan kaldırıldığını dile getirmiştir.[3]

Forum çerçevesinde Alman şirketlerinin Kazakistan'a yaklaşık 6 milyar dolar yatırım yaptığı ve toplam yatırımların yaklaşık %90'ının birincil olmayan sektörleri içerdiği belirtilmiştir. Anlaşılacağı gibi, Astana ile Berlin arasındaki ekonomik münasebetler yükselen bir ivmeye sahiptir. 2022 yılında iki yönlü ticaret hacmi, %25 artarak 2,8 milyar dolara ulaşmıştır.[4] İkili arasındaki iktisadi bağlar da gelişime açık bir yapıdadır. İş forumu gibi çeşitli platformlar aracılığıyla da ortaklıklar güçlendirilmektedir.

Öte yandan Almanya, Orta Asya'nın beş başkentinin tamamında büyükelçilikleri olan tek AB üyesidir. 1991 yılındaki bağımsızlıklarını takiben yeni cumhuriyetlerle diplomatik ilişkiler kuran ilk ülkelerden olan Almanya, bölge ülkelerinde hızla büyükelçilikler açmıştır.[5] Dahası Almanya, Rusya ve Çin'in ardından bölgenin üçüncü büyük ticaret ortağı konumundadır. Bu da Berlin'in bölgeye verdiği ehemmiyeti ortaya koymaktadır.

Berlin'in Astana'yla olan bağlarını dikkate aldığı gösteren bir gelişme de ülkedeki Alman şirketlerdir. Kazakistan'da Alman sermayesinin payına sahip 1000'den fazla şirket aktif olarak faaliyet yürütmektedir. Ekonomik bağlar, bu şekilde yüksek düzeyde ilerlerken; taraflar arasındaki enerji temelli işbirliği de geliştirilmektedir.

Steinmeier'in ziyaretiyle Kazakistan, 2023 yılının ikinci yarısında Almanya'ya kara yoluyla yapılan ham petrol ihracatını beş kat arttıracığını duyurmuştur. Kazakistan Enerji Bakanı Almasadam Satkaliyev de yaptığı açıklamada, teslimatların ayda yaklaşık 150.000 varilden yaklaşık 733.000 varile çıkarılacağını söylemiştir.[6] Dolayısıyla enerji alanındaki işbirliği, Kazak-Alman dostluğunun temel yapıtaşlarından biri olmaya devam etmektedir. Kuşkusuz Berlin, Rus petrol kaynaklarına alternatif sağlama arayışına devam etmektedir. Bu yüzden de enerji güvenliği mevzusu, Astana-Berlin hattındaki münasebetlerde ön plana çıkmaktadır.

Berlin'in bölgeye yönelik politikası, AB'ye daha yakın bir Orta Asya istediğini göstermektedir. Zira Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından Moskova'nın bölge üzerindeki etkisinin azaldığı yönündeki görüşler ağırlık kazanmıştır. Ancak Rusya'nın yanı sıra bölgede güçlü varlık gösteren ve Orta Asya devletleriyle münasebetlerini güçlendiren bir aktör de Çin'dir. Bu noktada önemli bir rekabet alanı olan Orta Asya'da Avrupa'nın etkisinin artması, Berlin'in tercih edeceği bir durumdur. Sıklaşan ziyaretler ve derinleştirilen bağlar da bu çabanın yansımasıdır. Bölge ülkelerinin çok vektörlü dış politika anlayışları da AB ülkeleriyle ilişkilerin derinleştirilmesine katkı sağlamaktadır. Elbette Astana'nın da bu eğilimle hareket ettiği söylenebilir.

Genelde Avrupa'nın ve özeldense Almanya'nın Orta Asya'ya artan ilgisinde, bölgenin Avrupa ile Asya arasındaki ulaşımda oynadığı stratejik rolün etkisi büyüktür. Ancak bunun ötesindeki bir sebep de Rusya-Ukrayna Savaşıyla AB ülkelerinin enerji güvenliği konusundaki kaygılarının artmasıdır. Kaynak çeşitliliği arayışı, bölge ülkeleriyle olan münasebetleri geliştirme eğilimini de arttırmıştır. Kısa süre önce Kırgızistan'da gerçekleştirilen AB-Orta Asya Zirvesi de söz konusu eğilimin ilerleyen dönemlerde de devam edeceğine işaret etmektedir. Nitekim Steinmeier'in ziyareti, Kazakistan'la sınırlı kalmamıştır. Almanya Cumhurbaşkanı, 21-23 Haziran 2023 tarihlerinde de Kırgızistan'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaretin, Kırgız-Alman ikili ve çok taraflı işbirliğini geliştirmesi beklenmektedir. Bu da Almanya'nın bölgeye olan ilgisini üst düzey ziyaretlerle pekiştirdiğini göstermektedir.

Özette Kazak-Alman İş Forumu, Almanya ile Kazakistan arasındaki münasebetleri yeni bir seviyeye çıkaracak niteliktedir. Yeni mutabakatlar ve güçlendirilen ortaklıklar da ilişkilerin olumlu bir muhtevayla devam edeceğinin habercisidir.

[1] "President of Germany to Strengthen Ties with Kazakhstan During State Visit", The Astana Times, <https://astanatimes.com/2023/06/president-of-germany-to-strengthen-ties-with-kazakhstan-during-state-visit/>, (Erişim Tarihi: 22.06.2023).

[2] "Kazakh-German Business Forum has Become a Platform for Signing the Cooperation Agreement Between Satbayev University and Siemens", Satbayev University, <https://satbayev.university/en/news/kazakh-german-business-forum-has-become-a-platform-for-signing-the-cooperation-agreement-between-satbayev-university-and-siemens>, (Erişim Tarihi: 22.06.2023).

[3] "President Kassym-Jomart Tokayev Took Part in the Kazakh-German Business Forum", Baiterek, <https://baiterek.gov.kz/en/pr/news/president-kassym-jomart-tokayev-took-part-in-the-kazakh-german-business-forum>, (Erişim Tarihi: 22.06.2023).

[4] "Tokayev Attends Kazakhstan-Germany Business Forum", Kazinform, https://www.inform.kz/en/tokayev-attends-kazakhstan-germany-business-forum_a4081317, (Erişim Tarihi: 22.06.2023).

[5] "Germany and Central Asia", Auswärtiges Amt, <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/1496762/51488be16e2241241b09f76e156f5867/zentralasien-engl-data.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.06.2023).

[6] "Kazakhstan to Deliver More Oil to Boost Germany's Energy Security", Upstream Online, <https://www.upstreamonline.com/production/kazakhstan-to-deliver-more-oil-to-boost-germany-s-energy-security/2-1-1471094>, (Erişim Tarihi: 22.06.2023).

ANKASAM ANALİZ

Çok Kutuplu Dünyaya Yönelik Güçlü Bir Çağrı: ŞİÖ Liderler Zirvesi

4 Temmuz 2023 tarihinde Hindistan'ın dönem başkanlığında, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Liderler Zirvesi düzenlenmiştir. Zirve, tüm farklılıklara rağmen ŞİÖ üyelerinin çok kutupluluk arayışında birleştiklerini ve bölgesel meselelerin çözümünde müşterek çaba harcadıklarını göstermesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Zaten zirvenin sonuç bildirgesinde de çok kutupluluğa vurgu yapılmış ve bildirgenin giriş kısmında şu ifadeler yer almıştır:[1]

"Dünya benzeri görülmemiş dönüşümlerden geçiyor ve küresel kurumların etkinliğinde bir artış gerektiren yeni bir hızlı teknolojik gelişme çağına giriyor. Bu temel süreçlere her zamankinden daha güçlü bir biçimde çok kutupluluk, artan birbirine bağlılık, karşılıklı bağımlılık ve hızlandırılmış bir dijitalleşme hızı eşlik ediyor."

Anlaşılabileceği üzere ŞİÖ üyeleri, uluslararası sistemin yapısında bir dönüşüm yaşandığına in-

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

anmakta ve her bir devlet çok kutupluluğa evrilen dünyada bir güç merkezi olma arzusuyla hareket etmektedir. ŞİÖ'nün çok kutupluluk hedefini motive eden bir diğer husus da üye ülkelerin dünya nüfusunun %40'ını ve küresel gayrisafi hasılanın yüzde 30'unu teşkil etmesidir.[2] Yani ŞİÖ gerek ekonomik kapasitesi gerek insan gücü anlamındaki potansiyeliyle göz ardı edilemeyecek bir güç merkezidir.

Bu anlamda ŞİÖ'yi "Asya'nın Monroe Doktrini" olarak da ifade etmek mümkündür. Zira Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) küresel hegemonyasına meydan okuyan bölge başkentleri, bir anlamda Washington yönetimine "Asya'nın meselelerinden uzak dur" mesajını vermekte ve bölgesel sorunlar karşısında ortak çabalar sarf etmektedir.

Bununla birlikte ŞİÖ'nün geleceğine dair yaşanan tartışmaların temelinde örgütün üyeleri arasındaki ihtilaflar vardır. Çünkü örgüt, her ne kadar üye devletler arasındaki sorunları gidermek amacıyla kurulmuş ve bir diyalog mekanizması oluşturması hasebiyle fayda sağlamışsa da üye devletler arasındaki ihtilaflar devam etmektedir. Dolayısıyla taraflar, çok kutupluluk üzerinde birleşse de birtakım sorunlar yaşamaktadır.

Bahse konu olan durum, son zirveye de yansımıştır. Nitekim Hindistan, Kuşak ve Yol Girişimi'ni destekleyen ifadelerin sonuç bildirisinde yer almasına muhalefet şerhi düşmüş ve bildiride yer alan aşağıdaki ifadelerde Hindistan'ın Kuşak ve Yol Girişimi'ne olan muhalefetine sürdüreceğini net bir şekilde ortaya koymuştur:[3]

"Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi girişimine verdikleri desteği yeniden teyit eden Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgızistan, Pakistan, Rusya, Tacikistan ve Özbekistan, bu projeyi ortaklaşa uygulamak için devam eden çalışmalara dikkat çekiyor."

Öte yandan tarafların yaşadığı anlaşmazlıklara rağmen ŞİÖ'nün kuruluşunda belirleyici rol oynayan ayrılıkçılık, aşırılıkçılık ve terörle mücadele konusundaki işbirliğinin sürdürülmesi konusunda taraflar hemfikirdir. Bu da aktörlerin yalnızca çok kutupluluk bağlamında değil; bölgesel güvenlik noktasında da işbirliğini önemsedikleri anlamını taşımaktadır. Bu yüzden de mevzubahis bildiride şu ifadeler yer almıştır:

"Terörizm, ayrılıkçılık ve aşırıcılıkla mücadele konusundaki güçlü kararlılıklarını yeniden teyit eden üye devletler, terörün yayılmasını sağlayan elverişli koşulları ortadan kaldırmak, terörün finansman kanallarını engellemek, terör örgütlerinin eleman toplama faaliyetlerini ve sınır ötesi hareketlerini önlemek için aktif tedbirler almaya devam etme konusunda kararlıdır."

Mevzubahis cümlelerin bildiride yer alması, tarafların aşırılıkçılık, ayrılıkçılık ve terör konusundaki işbirliklerini genişleteceğinin ve derinleştireceğinin habercisi olarak yorumlanabilir. Dahası Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, bölge ülkelerinin iç işlerine dışarıdan müdahale edilmesine ve 'renkli devrimleri' kışkırtma girişimlerine kararlılıkla karşı çıkmasına dair açıklamalarda bulunmuştur.[4] Söz konusu açıklama, bir noktada ABD'nin hegemonyasına itirazdır. Zira renkli devrimlerin bilhassa post-Sovyet ülkelerde ABD tarafından desteklenen gruplar aracılığıyla uygulamaya konulmak istendiği bilinmektedir.

Esasen Batı'nın terör örgütlerini de çıkarları doğrultusunda vekil aktör olarak kullandığı söylenebilir. Dolayısıyla terörün ŞİÖ'yü istikrarsızlaştırma ihtimalini, ABD'nin bölgesel kaos çabası üzerinden okumak mümkündür.

Çok kutupluluğa işaret eden bir diğer çıkış da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'den gelmiştir. Rus lider, yaptığı konuşma esnasında yerel para birimleriyle ticaretin ehemmiyet arz ettiğini dile getirmiştir.[5] Elbette Putin'in sözleri, de-dolarizasyon konusundaki çabaların artacağına işaret etmektedir. Dolayısıyla Rusya, özellikle de Çin'le birlikte yuan-ruble temelli ticari münasebetleri teşvik etmek suretiyle doların hegemonyasını sona erdirmeyi arzulamaktadır.

Ayrıca ŞİÖ'ye İran'ın üyeliğinin gerçekleştiği ve prosedürel süreçlerin tamamlandığı ve Belarus'la da üyelik konusundaki yükümlülüklerin belirlenmesini ve yol haritasının oluşturulmasını içeren mutabakat metninin imzalandığı vurgulanmalıdır.[6] İran'ın 1979 yılında gerçekleşen İslam Devrimi'nden beri Batı'yla sorunlu ilişkilere sahip olduğu ve bilhassa önceki ABD Başkanı Donald Trump döneminden itibaren yeniden çeşitli yaptırımlarla yüzleştiği ve Belarus'un da son yıllarda Rusya'ya yakın bir siyasi konumlanmayı içselleştirdiği; bilhassa Ukrayna'daki savaşın ardından yaptırımlara maruz kaldığı realitesi göz önünde bulundurulduğunda, ŞİÖ'nün "ötekiler ittifakı" olma hususundaki duruşunu pekiştirdiği öne sürülebilir.

Tüm bunlara ek olarak ŞİÖ, Hindistan'ın başkanlık ettiği bu zirve vesilesiyle küresel sorunlara olan ilgisini de açıkça göstermiştir. Nitekim sonuç bildirisinde dijital dönüşümden 2024 yılının "Çevre Yılı" ilan edilmesine kadar muhtelif meseleler yer bulmuştur.[7] Dolayısıyla örgüt, iklim değişikliğiyle mücadele bağlamında çevre dostu yeşil ekonomiye geçiş noktasında inisiyatif almaya hazır gözükmektedir. Bu da ŞİÖ üyelerinin yalnızca bölgesel değil; küresel sorunlara karşı da çözüm üretme isteği içerisinde olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak Hindistan'ın dönem başkanlığında düzenlenen ŞİÖ Liderler Zirvesi, çok kutuplu dünyaya ilişkin arayışları bir kez daha gün yüzüne çıkarmıştır. Üye devletler, aralarındaki tüm ihtilaflara rağmen uluslararası sistemin yapısına ve Amerikan liderliğine itiraz noktasında hemfikir gözükmektedir.

[1] "New Delhi Declaration of the Council of Heads of State of Shanghai Cooperation Organization", Ministry of External Affairs Government of India, https://mea.gov.in/bilateral-documents.htm?atl/36751/New_Delhi_Declaration_of_the_Council_of_Heads_of_State_of_Shanghai_Cooperation_Organization, (Erişim Tarihi: 06.07.2023).

[2] Emre Aytekin, "Şanghay İşbirliği Örgütü Değişen Dünya Dengelerinde Kritik Ağırlık Kazanıyor", Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/sanghay-isbirligi-orgutu-degisen-dunya-dengelerinde-kritik-agirlik-kazaniyor/2684833>, (Erişim Tarihi: 06.07.2023).

[3] "New Delhi Declaration...", a.g.m.

[4] "Çin-Orta Asya Zirvesinde 'Renkli Devrim' Uyarısı Yapan Şi: Ekonomik Potansiyelimizi Ortaya Çıkaralım", Sputnik News, <https://sputniknews.com.tr/20230519/cin-orta-asya-zirvesinde-renkli-devrim-uyarisi-yapan-si-ekonomik-potansiyelimizi-ortaya-cikaralim-1071296263.html>, (Erişim Tarihi: 06.07.2023).

[5] "Local Currencies in His First International Appearance After the Failed Wagner Mutiny", Insider, <https://www.businessinsider.com/dedollarization-russia-putin-trade-local-national-currencies-yuan-ruble-sco-2023-7>, (Erişim Tarihi: 06.07.2023).

[6] "The Shanghai Cooperation Organization Expands with the Entry of Iran", Agenzia Nova, <https://www.agenzianova.com/en/news/lorganizzazione-per-la-cooperazione-di-shanghai-si-allarga-con-lingresso-delliran/>, (Erişim Tarihi: 06.07.2023).

[7] "New Delhi Declaration...", a.g.m.

ANKASAM ANALİZ

Bambu Diplomasisi ve Vietnam'ın Dış Politikası

Vietnam, Güneydoğu Amerika Birleşik Devletleri (ABD)- Çin rekabetinin en yoğun cereyan ettiği bölgenin merkezinde yer almaktadır. Bölgenin en aktif pazar ve üretim merkezlerinden olan Vietnam'ın 2022 yılındaki toplam ihracatı, 371,3 milyar dolar; ithalatı ise 358,9 milyar dolar değerine ulaşmıştır. Dış ticaret hacmi ise bir önceki yıla göre %9,1 artış göstermiştir.[1] İhracatının yaklaşık 170 milyar dolarını telefon ve bilgisayar gibi yüksek teknoloji kalemleri oluşturmaktadır.[2] Bu durum ise ülkenin ekonomik ve ticari potansiyelini gözler önüne sermektedir. Ekonomik potansiyelinin ülkeye kazandırdığı ilgi, bölge ülkelerinin ve bölge dışı aktörlerin Vietnam'la ilişkilerini geliştirme çabalarına sebep olmuştur.

Mevzubahis çabalar, Vietnam'ın bölgede kendine has bir dış politika yolu takip etmesini ve

risk ve fırsatları en iyi şekilde değerlendirmesini zaruri kılmıştır. Bu bağlamda Vietnam, kendi dış politikasını 2016 yılından bu yana "Bambu Diplomasisi" olarak adlandırmaktadır.

"Bambu Diplomasisi", ismini Doğu Asya'da yetişen sağlam kökler üzerinde yükselen gövde ve esnek dallara sahip bambu bitkisinden almaktadır. Vietnam, bu adı ulusal kimliğine uygunluğu nedeniyle dış politika yaklaşımına başlık olarak seçmiştir. "Bambu Diplomasisi", ilk olarak Vietnam Komünist Partisi Genel Sekreteri Nguyen Phu Trong tarafından 2016 yılında düzenlenen Vietnam Diplomatik Konferansı'nda ortaya atılmış ve 2021 senesinde ilki düzenlenen Dış İlişkiler Ulusal Kongresi'nde yeniden dış politikanın rehber ilkesi olarak vurgulanmıştır.[3]

Elcan TOKMAK

Söz konusu diplomasi şeklini tanımlamak gerekirse, Vietnam Komünist Partisi Genel Sekreteri Trong'un 14 Aralık 2021 tarihinde Dış İlişkiler Ulusal Kongresi'ndeki ifadelerine bakmak gerekmektedir. Trong, konuşmasında "Bambu Diplomasisi" için şu açıklamalarda bulunmuştur:[4]

"Vietnam diplomasisi, yumuşak ve bilge ama yine de ısrarcı ve kararlı; ulusal bağımsızlığın ve insanların mutluluğunun önündeki tüm mücadele ve zorluklara karşı esnek ve yaratıcı ama tutarlı, yiğit, dirençli, birleşik ve insancıl ama ulusal çıkarları korumada kararlı ve sabırlı."

Bu bağlamda Vietnam'ın dış politikasının ulusal çıkarlar çerçevesinde şekillenen, ideolojik yaklaşımlardan uzak ve realist bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir. Nitekim Vietnam, hem ABD ve Batı'yla hem de Çin'le iyi ilişkilere sahiptir. Dahası Vietnam, her iki tarafta da ticari ilişkilerine önem vermektedir.

2022 yılının ilk 11 ayı boyunca Vietnam'ın ABD'ye ihracatı bir önceki yıla kıyasla %18 artarak 101,5 milyar dolara ulaşmıştır.[5] ABD'den gerçekleştirdiği ithalat ise 11,3 milyar dolar bandında kalmıştır.[6] Aynı yıl, Çin'den gerçekleştirilen ithalat, 177,89 milyar dolar[7] bandına ulaşırken; Çin'e gerçekleştirilen ihracat da 146,96 milyar dolar[8] olarak ölçülmüştür.

Görüldüğü gibi Vietnam iki tarafta da münasebetlerinde ideolojik bir tutum sergilemeden, gerçekçi davranmakta ve ticari olarak bu durumdan faydalanmaktadır. Nitekim ideolojik olarak bakıldığında, Vietnam'ın karşısında konumlanması gereken ABD'yle iyi ticari ilişkilere sahip olduğu görülmektedir. Bu da "Bambu Diplomasisi"ne uygundur.

Vietnam, ekonomik ve ticari ilişkilerin yanı sıra siyasi ilişkilerinde de Bambu Diplomasisi'nin gerekleri uyarınca hareket etmektedir. Örneğin 25 Haziran 2023 tarihinde ABD Uçak Gemisi USS Ronald Reagan, 2018 senesinden bu yana ilk kez Vietnam'ı ziyaret etmiştir. [9] ABD uçak gemisinin Vietnam'a vardığı sırada Çin Başbakanı Li Qiang'ın daveti üzerine resmi ziyaret için Çin'e giden Vietnam Başbakanı Pham Minh Chinh, Pekin'e ulaşmıştır. Görüşmeler sırasında Li, Vietnam ile Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki sorunları birlikte aşabileceklerine dikkat çekmiş; Pham ise Vietnam'ın bağımsızlık savaşında Çin'in verdiği desteği asla unutmayacaklarını dile getirmiştir.[10]

Vietnam Dışişleri Bakanı Bui Tanh, görüşme kapsamında her iki ülkenin liderlerinin istikrarlı, sağlıklı, etkili ve kalıcı bir şekilde kapsamlı bir stratejik işbirliği geliştirmek için siyasi güveni geliştirmenin ve farklılıkları uygun şekilde yönetmenin önemini vurguladıklarını; ayrıca Pekin'in Hanoi'yle dostane ilişkilere önem verdiğini söylemiştir. Buna ek olarak özellikle parti kanalıyla güvenlik ve savunma gibi kilit alanlar-

da ikili işbirliğini daha da derinleştirme noktasındaki samimiyetini ifade etmiştir.[11]

Bazı analistler, bu iki olayı Vietnam'ın iki büyük güç arasında denge kurmaya çalışmasıyla ilişkilendirmektedir.[12] Bu bağlamda kapsamlı ortaklığın onuncu yılının kutlanması hasebiyle Vietnam'a demirleyen ABD gemisi, aslında Çin'e karşı endişelere sahip iki ülkenin birliktelik mesajı olarak okunmuştur.

Neticede Vietnam'ın dış politikası "Bambu Diplomasisi" ilkesiyle uyumlu şekillenen dengeli bir dış politika niteliği taşımaktadır. Vietnam, bu ilkenin bir gereği olarak milli çıkarlar dışında esnek yaklaşımlar sergilemekte ve farklı tarafların çatışması durumunda taraf tutmaktan sakınmaktadır. ABD-Çin rekabeti bağlamında da bu yolu izlemekte, taraflarla sorunlarını barışçıl yollarla çözme yoluna gitmekte ve iki ülkeyle de ilişkilerini geliştirmektedir.

[1] "Viet Nam's Export and Import 2022", Vantage Logisic Corp, vantage-logistics.com.vn/viet-nams-export-and-import-2022-bv216.htm#:~:text=In%202022%2C%20the%20total%20export,inc-rease%20over%20the%20previous%20year, (Erişim Tarihi: 02.06.2023).

[2] Aynı yer.

[3] "Japanese Expert Lauds Vietnam's "Bamboo Diplomacy", Vietnam +, en.vietnamplus.vn/japanese-expert-lauds-viet-nams-bamboo-diplomacy/255590.vnp, (Erişim Tarihi: 01.07.2023).

[4] Linh Ha, Hong Nhung, "Vietnam's Bamboo Diplomacy: From Tradition to Innovation", Vietnam +, en.vietnamplus.vn/viet-nams-bamboo-diplomacy-from-tradition-to-innovation/251418.vnp, (Erişim Tarihi:02.06.2023).

[5] Tr ng Läng, "Export-Import of Vietnam Set a New Record in 2022, Unlocking Tremendous Potentials in International Trade.", Viettonkin, www.viettonkinconsulting.com/global-business/export-import-of-vietnam-set-a-new-record-in-2022-unlocking-tremendous-potentials-in-international-trade/#:~:text=In%20the%20first%2011%20months,of%20the%20national%20trade%20turnover, (Erişim Tarihi: 02.06.2023).

[6] "US-Vietnam Trade Ties: Challenge Ahead", Journal of Indo Pacific Affairs, www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/3344116/usvietnam-trade-ties-challenge-ahead/#:~:text=Vietnam's%20Growing%20Trade%20Surplus%20with%20the%20United%20States,-Vietnam's%20ballooning%20trade&text=6%20In%202022%2C%20total%20US,amounting%20to%20USD%201.3%20billion, (Erişim Tarihi: 02.06.2023).

ANKASAM ANALİZ

Bosna Hersek'teki Uzlaşmazlıkların Dış Politikaya Yansımaları

Balkanlar, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan en büyük soykırıma ev sahipliği yapmıştır. Bosna Hersek'in bağımsızlığından rahatsız olan Sırlar, muasır medeniyetlere yakışmayacak türden eylemler gerçekleştirmiştir. Srebrenitsa Katliamı'nın soykırım olarak tanınması hakkında çeşitli girişimler olsa da bu çabalar yetersiz kalmaktadır. İfade etmek gerekir ki; bölge, son derece sıkıntılı dinamiklere sahiptir. Bilhassa Sırlar, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra yeni

kurulan düzeni, Sırların ezilmesi gayesiyle teşkil edilen bir sistem olarak yorumlamaktadır. Bu durumun Bosna Hersek'teki çıktısı ise Sırp Cumhuriyeti'nin ülkenin Batı'yla entegrasyon sürecini baltalamasıdır.

Vaziyeti açmak gerekirse Balkanlar, geçmişten beri çeşitli çatışmalara ev sahipliği yapmış bir coğrafyadır. Bölgenin demografik yapısı, bu çatışmaların temel sebebi olmuştur. Ayrı-

**Veli Can
AKKAŞ**

ca bölge üzerinde nüfuz sahibi olmak isteyen aktörlerin rekabeti de yaşanan gerilimlerin tırmanmasına sebebiyet vermiştir. Nihayetinde günümüzde bile Balkan coğrafyasında siyasi istikrarın sağlandığını söylemek oldukça güçtür.

Bilindiği üzere Sırp Cumhuriyeti Lideri Milorad Dodik, uzun süredir Bosna Hersek'e karşı bağımsızlık vurgusu yapmaktadır. Ayrıca Rusya'yla münasebetleri oldukça güçlü olan Dodik, sık sık Batı karşıtı tutumuyla yeni polemiklerin yaşanmasına yol açmaktadır. Aslında Bosna Hersek'in gerek ekonomik yapısını gerekse de güvenliğini genel anlamda Batı'yla ve özel olarak da Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) işbirliği içerisinde oluşturmak istediği görülmektedir. Ancak Dodik'in duruşu, bunu zorlaştırmaktadır.

Anlaşılabileceği gibi Bosna Hersek, dış politikada ortak bir tavır sergileyememektedir. İç siyasetteki güçlü görüş ayrılıkları, diplomasiye de yansımaktadır. Öte yandan ifade etmek gerekir ki; Ukrayna'daki savaş nedeniyle birlikte manevra alanı azalan Rusya'nın Balkanlara olan ilgisi artmıştır.

Bölgedeki istikrarsız yapı, potansiyel bir çatışma alanı olması sebebiyle dikkat çekmektedir. Burada göz ardı edilmemesi gereken husus, Bölgede yaşanacak olası bir krizde Avrupa'nın doğrudan etkileneyeceğidir.

Üzerinden durulması gereken bir başka mesele ise Batı'ya karşı gücünü korumak isteyen Moskova'nın "Balkanların Balkanlaştırılması" gayesiyle hareket ettiğidir. Zira Avrupa'da aşırı sağ normalleşirken milliyetçiliğin olumsuz etkilerinin yayılması için de uygun ortam oluşmaktadır.

Balkan halklarının ayrışmasında ise din, güçlü bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda Rus dış politikasının bölgeye yönelik çalışmalarında Panславizm ön plana çıkmaktadır. Bölgedeki gerilim, büyük oranda Sırlar üzerinden şekillenmektedir. Kosova-Sırbistan hattındaki gerilimin yanı sıra Bosna Hersek nezdinde de Sırp Cumhuriyeti'nin adımları birtakım problemler yol açmaktadır. Artan bir ivme kazanarak devam eden diplomatik gerilimde Dodik'in tutumunu değiştirebilmek için Batı'nın hem ekonomik hem de diplomatik yaptırımlardan geri durmayacağını ifade etmek gerekmektedir.

Banja Luka yönetiminin Bosna Hersek Yüksek Temsilcisi Christian Schmidt'in kararlarını yayınlamamaya yönelik kararname, Dodik'in Batı'dan her geçen gün uzaklaştığını kanıtlar nitelikte-

dir.[1] Söz konusu kararname, Batı tarafından anayasal düzene ve Bosna Hersek devletine karşı bir saldırıyı temsil eden bir karar olarak değerlendirilmektedir. Tüm bu gelişmeler, Dayton Barış Anlaşması'nın meşruiyetinin sorgulanmasına kapı aralamaktadır. Srebrenitsa'daki Soykırımı Anma Günü, Bosna Hersek'teki krizleri de zaman zaman tetiklemektedir. Bu durumun en temeldeki sebebi ise Sırp Cumhuriyeti'nden dolayı ortak bir tavırda buluşulamamasıdır. Mevzubahis ihtilafı gösteren gelişmelerden biri de 11 Temmuz'un Bosna Hersek'te yas günü ilan edilmesi kararında görüş birliğine varılamamasıdır.[2]

En nihayetinde Bosna Hersek'teki gelişmeler, Batı'yı rahatsız etmektedir. ABD, küresel mücadeledeki yerini koruyabilmek için müttefiklerinin güvenini kaybetmemeye özen göstermektedir. Bu bağlamda bölgedeki güvenlik endişelerini gidermek için inisiyatiflerini arttıracakları söylenebilir. Zira ABD Saraybosna Büyükelçisi Michael Murphy, Washington'un Bosna Hersek halkına bağlılığını vurgulamıştır.[3]

Bir yandan Kosova'daki gelişmeler bir yandan da Bosna Hersek'teki gelişmeler, "Açık Balkanlar"a yönelik beklentileri zayıflatmaktadır. Özellikle de bölgedeki siyasi istikrarsızlık, çeşitli konularda işbirliğini sağlayacak girişimlerin önünde engel teşkil etmektedir. Bu noktada Arnavutluk'un bölgedeki siyasi istikrar için gerçekleştirdiği girişimler dikkat çekse de kısa vadede olumlu bir ilerleme yaşanması oldukça zordur. Çünkü bölgedeki kırılma yapı devam etmektedir.

[1] "Dodik potpisao sporni zakon o neobjavlivanju odluka OHR-a", Al Jazeera, <https://balkans.aljazeera.net/videos/2023/7/7/dodik-potpisao-neustavni-zakon-o-neobjavlivanju-odluka-ohr-a>, (Erişim Tarihi: 07.07.2023).

[2] "Viće ministara BiH odbilo proglasiti 11. juli danom žalosti", Al Jazeera, <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2023/7/5/viće-ministara-bih-odbilo-proglasiti-11-juli-danom-zalosti>, (Erişim Tarihi: 05.07.2023).

[3] "Američki ambasador Michael Murphy: Kada se Sarajevo našlo pod opsadom, oklijevali smo", Al Jazeera, <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2023/7/6/americki-ambasador-kada-se-sarajevo-naslo-pod-opsadom-oklijevali-smo>, (Erişim Tarihi: 06.07.2023).

ANKASAM ANALİZ

El Kaide Terör Örgütü Yeniden Uluslararası Bir Tehdide Dönüşebilir mi?

Afganistan, birinci Taliban döneminde uluslararası toplum tarafından tecrit edilmiş ve Taliban yönetimi, hiçbir devlet tarafından tanınmamıştır. Söz konusu dönemde Taliban, terör örgütü El Kaide'yle işbirliğine yönelmiş ve örgüte Afganistan topraklarını üs olarak kullanması hususunda izin vermiştir. Bunun neticesinde 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarının akabinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve müttefikleri, 7 Ekim 2001 tarihinde "Sonsuz Özgürlük Operasyonu" adını verdikleri müdahaleyi gerçekleştirmek suretiyle Taliban yönetimini devirmiştir. Bununla birlikte 20 yıllık işgal sürecinde ABD ve müttefikleri, Taliban'ı yok edememiş ve Afganistan'da sağlıklı bir rejim teşkil etmeyi başaramamıştır.

Bahse konu olan durumun etkisiyle ABD ve müttefikleri, zaman içerisinde Taliban'la müzakere etmek gerektiği kanaatine varmış ve 29 Şubat 2020 tarihinde Doha Antlaşması'nı imzalamıştır. Söz konusu anlaşma esnasında Taliban da ABD'ye Afganistan topraklarının terör örgütleri tarafından kullanılmasına izin vermeyeceği, terörle mücadele edeceği ve Afganistan'ın yabancı devletlere karşı kullanılamayacağı hususunda taahhütte bulunmuştur. Bu nedenle de Taliban, bir yandan terör örgütü Devlet'ül Irak ve's Şam'la (DEAŞ) kararlı bir şekilde mücadele etmekte; diğer taraftan da El Kaide terör örgütünün Afganistan'daki varlığını reddetmektedir. Ancak 1 Ağustos 2022 tarihinde El Kaide terör örgütü lideri Eymen el-Zevahiri'nin ABD tarafından düzenlenen

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

bir hava operasyonu neticesinde Kabil'de etkisiz hale getirilmesi, Taliban yönetimine yönelik eleştirilerin artmasına sebebiyet vermiştir. Bu da Taliban'ın tanınma sorununu derinleştirmiştir.

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken başlıca husus, ABD'nin bazı Taliban yöneticilerine, bilhassa da Hakkani Ağrı'na El Kaide terör örgütüyle iltisaklı olduğu gerekçesiyle yaptırım uyguluyor olmasıdır. Dolayısıyla Batı'da Taliban'ın terörle ilişkisinin bulunduğu düşüncesine sahiptir. Zaten söz konusu düşünce, Taliban'ın ikinci döneminde de tanınma sorunu yaşamasının sebeplerinin başında gelmektedir.

Kuşkusuz bu durum, Taliban muhalifleri tarafından da kullanılmaktadır. Nitekim zaman zaman Taliban'a karşı en güçlü direniş grubu olan Penşir Hareketi, terör riskine dikkat çeken çıkışlar yapmakta ve El Kaide'yle ilişkilerini sürdürdüğü iddiası üzerinden Taliban yönetimini tenkit ederek uluslararası toplumdan destek talep etmektedir.

Bununla birlikte Taliban'ın El Kaide terör örgütüyle temasla olduğu şeklindeki iddialar da yalnızca Penşir Hareketi tarafından dile getirilmemekte; aynı zamanda diğer Taliban muhalifi figürlerce de öne sürülmektedir. Son olarak eski Belh Valisi Ata Muhammed Nur, El Kaide terör örgütünün Afganistan içerisinde teröristleri eğiterek uluslararası düzeyde saldırılar düzenlemeye hazırlandığını iddia etmiştir.[1] Bu da Taliban karşıtı grupların El Kaide faktörü üzerinden Taliban'ı yıpratmak istediğine işaret etmektedir.

Böylesi bir senaryonun gerçek olma ihtimali de yadsınamaz. Zira ikinci Taliban dönemi hakkında özellikle de Afganistan'ın komşusu olan devletlerin hissettiği temel kaygı terörün kendi coğrafyalarına sirayet etmesi ihtimalidir. Zira birçok devletin terör örgütü olarak gördüğü gruplar, El Kaide ya da DEAŞ'la ilişki içerisinde.

Aslında ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinin nedenlerinden birinin de bölgeyi kaosa sürüklemek olduğu iddia edilmektedir. Çünkü Afganistan, bulunduğu coğrafya itibarıyla istikrarsızlığın ABD'nin rakiplerini istikrarsızlaştırabileceği bir konumda yer almaktadır. Zira terör ve çatışmaların Vahan Koridoru üzerinden Çin'e ve Orta Asya üzerinden de Rusya'ya sığrama ihtimali vardır. Yani ABD, istikrarı sağlayamadığı bir coğrafyadan çekilirken; radikalleşmenin önünü açarak rakiplerini istikrarsızlaştırabileceği bir senaryoya yoğunlaşma tercihinde bulunmuş olabilir.

Dahası Taliban'ın tanınmaması konusunda ABD ve müttefiklerinin diğer devletlere yaptığı baskı da bundan kanyaklanıyor olabilir. Çünkü uluslararası toplumdan tecrit edilen bir Taliban, nihai aşamada radikalleşme yoluna gidebilir. Benzer bir şekilde El Kaide terör örgütünün de Taliban'a mali destek vererek üs ihtiyacını karşılamaya ve eski ilişkilerini kullanmaya yönelme olasılığı yadsınabilecek bir senaryo değildir.

Sonuç olarak Nur'un açıklamaları, geçmişte Penşir Hareketi yöneticilerinin dile getirdiği El Kaide'nin Afganistan'daki varlığına ilişkin tartışmalarını bir kez daha gündeme getirmiştir. Mevzubahis iddiaların gerçeği ne oranda yansıttığı muallak olsa da Afganistan'da radikalleşmenin ve terörün yükselişinin bölgesel kaos senaryolarına hizmet edeceği aşikardır. Bu da ABD'nin rakiplerinin istikrarsızlaşması anlamına gelecektir.

[1] "تسا ناسن اغفا ل خاد زل لملل ان بى تاى لمع ى ارب ى شكه شقن ل ا ح رد د ع ا ق ل ا : رون دم ح اط ع" AFINTL, <https://www.afintl.com/202307099578>, (Erişim Tarihi: 10.07.2023).

ANKASAM ANALİZ

Güney Kore-Japonya ilişkilerinde Bir Pürüz Olarak Dokdo/Takeshima Adası

Japonya-Güney Kore ilişkileri, son birkaç yıl içerisinde ciddi gelişim göstermiş, ilişkilerde var olan sorunlar birer birer çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır. İlişkilerin bu şekilde olumlu bir hava içerisinde seyretmesinin en temel nedeni, özel olarak bölgede ve genel anlamda ise dünyada Çin'in artan ekonomik ve askeri kapasitesi ile müttefik devletleridir. Söz konusu devletlerin

başında ise Kuzey Kore ve Rusya gelmektedir. Devam eden Rusya-Ukrayna Savaşı ve Kuzey Kore'nin artan askeri faaliyetleri, Japonya ve Güney Kore'nin Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) de desteğiyle daha güçlü işbirliği arayışına yönelmesine vesile olmuş ve tarafları birbirine yakınlaştırmıştır.

Elcan TOKMAK

İlişkilerin seyri, her ne kadar genel anlamda olumlu olsa da çekişme noktalarına da sahiptir. Bu çekişme noktalarından en barizi ve belki de şimdilik çözümden en uzak görüneni Dokdo/Takeshima Adası Sorunu'dur. Diğer sorunların bir kısmı gibi Dokdo/Takeshima Adası Meselesi de İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır.

İlişkilerin olumlu havasına rağmen bahse konu olan ihtilafta hareketliliklerin devam ettiği görülmektedir. Örneğin, 16 Aralık 2022 tarihinde Japonya, Ulusal Güvenlik Belgesi'ni yayınlamış ve belgede bu adanın Japonya'ya ait olduğunu ifade etmiştir. Buna karşılık Güney Kore de ilgili ifadeleri kinamıştır.[1]

28 Mart 2023 tarihinde ise Güney Kore ders kitaplarında Dokdo/Takeshima Adası'nın Güney Kore'ye ait gösterilmesinin ardından Japonya Dışişleri Bakanlığı bir protesto bildirisini yayınlamış ve Güney Kore'nin Japonya Büyükelçisi'ni bakanlığa çağırmıştır.[2]

Bir başka örnekte ise 23 Aralık 2022 tarihinde Güney Kore Dokdo/Takeshima Adası yakınlarında askeri tatbikat düzenlemiş ve bu durum, Japonya'nın tepkisini çekmiştir.[3] Japonya Dışişleri Bakanlığı, Asya ve Okyanusya İşleri Bürosu Genel Müdürü Takehiro Funakoshi, Tokyo'daki Güney Kore Büyükelçisi Kim Yong Gil'e gerçekleştirildiği bildirilen tatbikatların kesinlikle kabul edilemez ve son derece üzücü olduğunu iletmiştir.[4]

Tüm bu gelişmeler yaşanırken Seul-Tokyo hattında olumlu hava etkisini yitirmemiş, görüşmelere ve sorunların çözümüne yönelik adımların atılmasına devam edilmiştir. Örneğin 2023 yılının Mayıs ayında düzenlenen Yoon Suk Yeol-Fumio Kishida zirvesinde problemlerin çözümüne yönelik adımlar atılacağına dair söz verilmiştir.[5]

Ayrıca 13 Nisan 2023 tarihinde Güney Kore Kültür Spor ve Turizm Bakanı Park Bo-gyoon ile Japon mevkidaşı Saito Tetsuo arasında turizmin geliştirilmesi için gerekli adımların tartışıldığı bir toplantı yapılmıştır.[6] Toplantıda ikili turizm etkinliklerinin artması ve ilişkilerin geliştirilmesi üzerine fikir alışverişinde bulunulmuştur.

7 Haziran 2023 tarihine gelindiğinde ise Güney Kore tarafından Dokdo/Takeshima Adası yakınlarında yeni bir askeri tatbikat ifa edilmiştir.[7] Buna karşılık aynı tarihte Japonya Dışişleri Bakanlığı, Tokyo'daki Güney Kore Büyükelçiliği'nden üst düzey bir diplomatı çağırırken; Seul'deki Japonya Büyükelçiliği de olayı protesto etmek için üst düzey bir Koreli yetkiliyi elçiliğe çağırmıştır. Japonya Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada şu ifadeler yer almıştır:[8]

"Takeshima, tarihsel gerçekler ışığında ve uluslararası hukuka dayalı olarak tartışmasız bir şekilde Japonya'nın doğal bir toprağıdır.. Güney Kore Ordusu'nun tatbikatları kabul edilemez ve son derece üzücüdür."

Güney Kore'den yapılan açıklamada ise Doğu Denizi bölgesi savunma tatbikatının Güney Kore'nin bölgesini, insanlarını ve mülkünü koruma görevini yerine getirmek için düzenlendiği dile getirilmiştir.[9] Ayrıca ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, sorunların çözüleceğine vurgu yapılırken; üçlü ilişkinin ortak güvenlik ve müşterek çıkarlar açısından kritik öneme sahip olduğuna dikkat çekilmiştir. [10]

Neticede bölgesel tehdit algılarının örtüşmesi, Güney Kore ve Japonya'nın daha güçlü işbirliği arayışları içerisinde olmalarına vesile olmuştur. Bu arayışlar, ABD'nin de desteğiyle sorunların çözümüne yönelik adımların atılmasına ve Kuzey Kore'ye karşı daha bütünlüklü eylemlerde bulunulmasına yardımcı olmaktadır. Fakat Dokdo/Takeshima Adası Sorunu gibi meselelerin de tamamen çözüldüğü söylenemez. Bu sorunların her şeye rağmen büyük çaplı ihtilaflara dönüşmeyeceği ortadadır. Burada ABD'nin faktörünün uzlaştırıcı rolünü de göz ardı etmemek gerekmektedir.

[1] "South Korea Protests Japan's Island Claim in National Security Strategy", Reuters, www.reuters.com/world/asia-pacific/south-korea-protests-japans-island-claim-national-security-strategy-2022-12-16/, (Erişim Tarihi: 16.12.2022).

[2] "South Korea Lodges Protest with Japan over New Textbooks' Descriptions", The Japan Times, www.japantimes.co.jp/news/2023/03/28/national/japan-south-korea-textbook-protests/, (Erişim Tarihi: 28.03.2023).

[3] "Japan Protests South Korean Military Drills Near Disputed Isles", Kyodo News, english.kyodonews.net/news/2022/12/ef5c7a24d4e0-japan-protests-s-korean-military-drills-near-disputed-isles.html, (Erişim Tarihi: 23.12.2022).

[4] Aynı yer.

[5] "Yoon, Kishida Vow better Seoul-Tokyo Ties Following Summit", AP News, apnews.com/article/south-korea-japan-yoon-kishida-2451347b173896fd04ea633d7fe3986e, (Erişim Tarihi: 03.04.2023).

[6] "S. Korea, Japan Agree to Boost Tourism", Yonhab News Agency, en.yna.co.kr/view/AEN20230415002100320, (Erişim Tarihi:15.04.2023).

[7] Chae Yun-hwan, "(LEAD) S. Korea Held Regular Defense Drills Around Dokdo Last Month", Yonhab News Agency, en.yna.co.kr/view/AEN20230707002551325, (Erişim Tarihi: 07.07.2023).

[8] "Japan Protests over Military Drills on Dokdo Islands", The Kore Times, www.koreatimes.co.kr/www/nation/2023/07/113_354522.html, (Erişim Terihi: 09.07.2023).

[9] Aynı yer.

[10] "Japan Protests over...", a.g.m.

ANKASAM ANALİZ

Sırbistan'ın AB Üyelik Destek Paketinin İmzalanması

Sırbistan'ın Avrupa Birliği'ne (AB) üyelik sürecinin bir parçası olarak yapılan yıllık yardımlara ilişkin paket, 21 Haziran 2023 tarihinde imzalanmıştır. Buna göre birlik, Belgrad yönetimine 162,2 milyon avruluk yardımda bulunacaktır. Söz konusu belge, Sırbistan Avrupa Entegrasyon Bakanı Tanja Miscevic ile Sırbistan'daki AB Delegasyonu Başkanı Emmanuel Joffre'nin katıldığı törenle duyurulmuştur. Mevzubahis törenden önce paylaştığı videoda AB Komşuluk ve Genişlemeden Sorumlu Komiseri Oliver Varhelyi, AB'nin Sırbistan'ın en büyük yatırımcısı ve ticaret ortağı olduğuna dikkat çekmiş ve birliğin Belgrad yönetimiyle olan ortaklıklarını güçlendirmeye devam edeceğini belirtmiştir.[1]

Gerek imzalanan anlaşma gerekse de Varhelyi'nin açıklamaları, Brüksel'in Belgrad'la münasebetlere verdiği önemi göstermektedir. Burada ekonomi faktörünün ilişkilerdeki itici güçler arasında yer aldığı ifade edilebilir. Öte yandan Sırbistan, jeopolitik anlamda tercih yapmaya zorlanan bir aktördür. Zira Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından AB'nin Moskova yönetimine uyguladığı yaptırımlara katılmamaktadır. Özellikle de enerji güvenliği bağlamında Sırbistan, Rusya'yla münasebetlerini önemsemektedir. Bu da Belgrad'ın hassas bir denge politikası yürütmesini beraberinde getirmektedir. Bu denge politikası ise AB dayanışmasıyla geliştiği yönünde çeşitli eleştirilerle karşı karşıya

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

kalmakta ve Belgrad, tercih yapmaya zorlanmaktadır. Sırbistan'ın tercihe zorlanmasının nedenlerinden biri de hiç kuşkusuz Rusya'nın pan-Slavizm üzerinden Balkan jeopolitiğindeki etkisini arttırmasıdır. Balkanlardaki tarihi, kültürel ve etnik sorunların da etkisiyle; yani Balkanların iç dinamiklerinden kaynaklanan problemler, Rusya'nın yükselen Sırp milliyetçiliğini kullanarak bölgedeki nüfuzunu arttırmasına yol açmaktadır. Bu çerçevede Kremlin yönetimi; Sırbistan'ı, Kosovalı Sırp'ları ve Bosna Hersek'teki Sırp entiteyi etkilemeye dönük bir çaba içerisinde. Yükselen Sırp milliyetçiliği ise Balkanlar'daki etnik kırılma eğilimini arttırmakta ve bölgeyi güvensizleştirmektedir.

Moskova'nın pan-Slavist argümanlar çerçevesinde bölgedeki etkisini artırma gayretinin Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından arttığını söylemek mümkündür. Çünkü Moskova yönetimi, Ukrayna'ya açık destek veren ve kendisine yaptırım uygulayan Avrupa'yı Balkanlar üzerinden göç ve güvenlik boyutunda istikrarsızlaştırabileceğini ve böylelikle birlik ülkelerine geri arım attırabileceğini düşünmektedir. Zira Balkanlar, en temelde Güneydoğu Avrupa'dır. Bu da Balkanlardaki krizlerin Avrupa güvenliğini olumsuz etkileyeceği anlamına gelmektedir.

Nitekim Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından özellikle de Kosova'nın kuzeyinde özeldir Kosovalı Sırp'lar ile Priştine yönetimi arasında ve genel anlamda ise Kosova ile Sırbistan arasında yaşanan ihtilaflardaki artış da bundan kaynaklanmaktadır. Kuşkusuz bu durum, Belgrad yönetiminin "Büyük Sırbistan" idealiyle yakından ilişkilidir. Zaten Belgrad, Kosova'nın bağımsızlığını da tanımamaktadır. Dahası Kosova, bağımsızlığını Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve AB üyesi aktörlerin desteğiyle kazanmıştır. Elbette bu da etnik, tarihi ve kültürel unsurlarla pan-Slavizm üzerinden bölgedeki etkisini sürdüren Rusya'nın Sırbistan'la yakın ilişki kurmasını kolaylaştırmaktadır. Üstelik Kosova'nın bağımsızlığı "Rusya'ya rağmen" gerçekleşmiştir ve Moskova yönetimi de tıpkı Belgrad gibi söz konusu ülkenin bağımsızlığını desteklemektedir.

Böylesi bir ortamda Kosova merkezli gerilim tırmanırken AB, ABD'yle birlikte arabuluculuk diplomasisini ön plana çıkarmakta ve bölgede sıcak çatışma yaşanmasını önlemeye çalışmaktadır. Bu noktada AB açısından tüm zorluklara rağmen Sırbistan Cumhurbaşkanı Alexander Vucic'in yürüttüğü denge politikasının büyük önem arz ettiği söylenebilir. Zira Sırbistan, her ne kadar Rusya'yla yakın ilişkilere sahip olsa da çok yönlü dış politika anlayışıyla hareket etmektedir. Bu doğrultuda ülke, kendisini Avrupa'nın bir parçası olarak görmekte ve AB'ye üye olmak istemektedir.

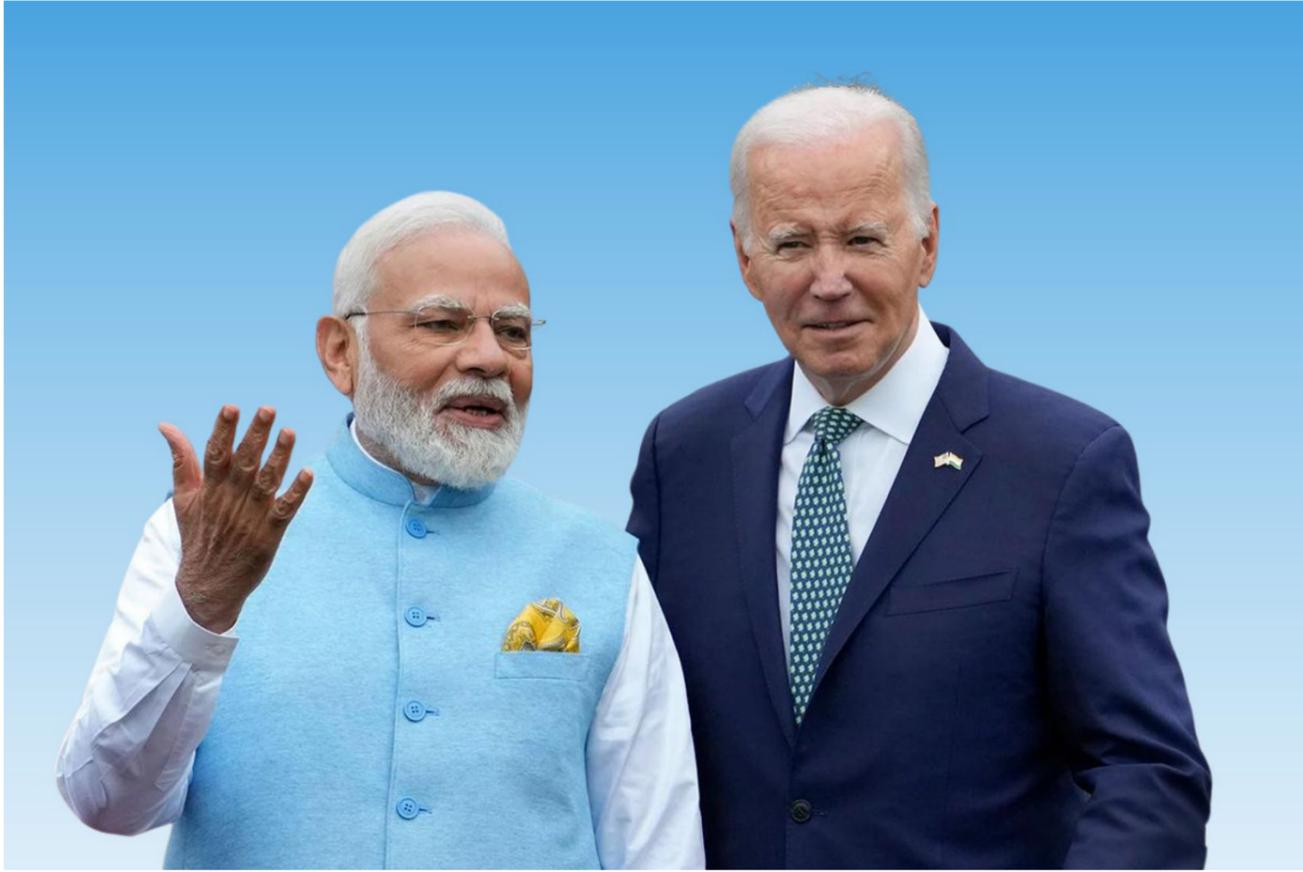
Elbette bu durum, AB'nin Kosova Krizi başta olmak üzere Balkan coğrafyasındaki krizler esnasında arabuluculuk yapabilmesine olanak tanımaktadır. Bir diğer ifadeyle, Sırbistan'ın AB üyeliği hedefi, bölgede sıcak çatışma yaşanmasının önüne geçen en kritik faktörlerin başında gelmektedir.

Tüm bu bilgiler çerçevesinde belirtmek gerekir ki; tam da Belgrad ve Priştine yönetimlerine Brüksel'in anlaşma sağlamaları noktasındaki baskı arttırdığı bir dönemde Sırbistan'ın AB üyeliği hedefi doğrultusunda alacağı yardımlara ilişkin bağış anlaşmasının imzalanması oldukça önemlidir.

Tahmin edileceği üzere birlik, bir yandan ekonomik yardımlar vesilesiyle Belgrad'a Sırbistan'ı kaybet istemediğini ve Avrupa'nın bir parçası olarak algıladığını gösteren mesajlar vermekte; diğer taraftan da Kosova Krizi'nin tırmanmasını önleme noktasında Belgrad'ın AB üyeliği hedefini sürdürmesini önemsemektedir.

Sonuç olarak AB, yakın çevresi olarak gördüğü ve dolayısıyla istikrarsızlıklarından etkilenmeyeceği Balkan coğrafyasında çatışma yaşanmasını istememektedir. Bu yüzden de Sırbistan'ın Rusya'nın pan-Slavizm politikasının önüne geçmeye çabalamaktadır. Bu kapsamda Brüksel yönetimi, Belgrad'ın AB üyeliğine ilişkin hedefini fırsat olarak görmektedir. Mevzubahis anlaşma da bunu teyit eder mahiyettedir. Tüm bu bilgiler çerçevesinde AB'nin çeşitli araçları kullanmak suretiyle Sırbistan ile Kosova arasındaki anlaşmazlıkta arabuluculuk rolü oynamaya devam edeceği öngörülebilir.

[1] "Potpisan paket pomoći EU-a Srbiji od 162,2 miliona eura", Al Jazeera, <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2023/6/21/potpisan-paket-pomoci-eu-srbiji-od-1622-miliona-eura>, (Erişim Tarihi: 23.06.2023).

ANKASAM ANALİZ

Sınır İhtilafları Çerçevesinde Hindis- tan-ABD Yakınlaşması

Sınırların rolü, devletler arasındaki ilişkilerde belirleyici olması hasebiyle tarihsel boyunda önem arz etmiştir. Bilindiği üzere, sınırlar bir yandan belirli bölgede üretilen çıktının yine o bölgede paylaşılmasını sağlarken; diğer yandan da toplumlara kimlik atfetmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu noktada tartışması gereken konu ise günümüzde bile sınır ihtilaflarının yaşanıyor

olmasıdır. Zira devletlerin sınırlar üzerinden çıkar çatışması yaşadığı görülmektedir. Hatta aktörler, rakiplerinin yumuşak karnı olarak nitelendirilerek sınır sorunlarına yönelik politikalar üretmektedir.

Bilindiği üzere Çin, uluslararası alanda artan ekonomik gücünün yanı sıra diplomatik gücünü

**Veli Can
AKKAŞ**

de her geçen gün arttırmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ise liderlik ettiği sistemi Çin'e karşı korumayı amaçlamaktadır. Bu yüzden de Pekin ile Washington yönetimlerinin birçok konuda karşı karşıya geldiğini ifade etmek mümkündür. Söz konusu rekabette tarafların açıkça bir düşmanlıktan ziyade; rakibini zayıflatarak etki alanını daraltmaya yönelik politikalar izlediğini ileri sürmek mümkündür. Bu bağlamda hem Çin'in hem de ABD'nin rakibinin yumuşak karnına odaklanması şaşırtıcı olmayacaktır.

Görüldüğü gibi Çin, ABD çıkarlarının aleyhine politikalar izlerken; Washington yönetimi de çeşitli meseleler vesilesiyle Pekin'i sıkıştırmaya çalışmaktadır. Ayrıca Joe Biden yönetimi, Çin'e karşı çok yönlü bir çevreleme politikası yürütmektedir. Bu noktada Hindistan'la ilişkilerini geliştirmek, ABD için oldukça önemlidir.

Vaziyeti açmak gerekirse, Çin ile Hindistan arasındaki bölgesel rekabete ek olarak taraflar, Sikkim Bölgesi üzerinden de sınır ihtilafı yaşamaktadır. Bilhassa Arunaçal Pradeş Eyaleti'nde her iki tarafın da hak iddiaları vardır. İki aktör, bahse konu olan bölge nedeniyle yaşanan ihtilaftan ötürü 1962 yılında savaşmıştı. Günümüzde sıcak bir çatışma meydana gelmese de zaman zaman sınır krizleri tırmanışa geçmektedir. Zira Yeni Delhi ile Pekin arasında 2017 senesindeki gerilim ve 2020 yılındaki çatışma bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Amerikan dış politikası incelendiğinde, rakiplerinin sorunlarından istifade ederek kendi lehine neticeler elde etmeye çalışan bir yaklaşım görülmektedir. Nitekim ABD, Soğuk Savaş döneminde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne (SSCB) karşı mücadele ederken 1969 yılında Çin ile SSCB arasındaki Ussuri Nehri üzerinden şekillenen çatışmayı görmüş ve Çin'le ilişkilerini geliştirmişti. Burada Washington'un SSCB karşısında Çin'i potansiyel bir manevra alanı olarak gördüğü ve işbirliğine yöneldiği tespiti yapılabilir. Gelinen nokta itibarıyla da Washington yönetimi, Pekin'e karşı Yeni Delhi'yle işbirliği yapmak istemektedir.

ABD'nin Hindistan'a olan ilgisinin karşılık bulduğunu söylemek mümkündür. Yeni Delhi yönetimi, her ne kadar Rusya'yla iyi ilişkileri olsa ve bağımsız bir politika izlemeye çalışsa da ABD'ye karşı olumlu bir tavra sahiptir. Hindistan'ın bu olumlu tavrında iki temel saikten bahsedilebilir. Bunlardan ilki, Çin'in her geçen gün daha da güçlenmesidir. Zira bu durum, Yeni Delhi'nin bölgedeki etkinliğine engel teşkil etmektedir.

İkincisi ise Çin-Pakistan yakınlaşmasıdır. İslamabad ve Pekin yönetimleri, çeşitli konularda işbirliğine gitmektedir. Mevzubahis yakınlaşmanın en önemli çıktılarında biri ise 4,8 milyar dolarlık nükleer santral anlaşmasıdır. Bilhassa Pakistan Başbakanı Şehbaz Şerif, mevzubahis anlaşma neticesinde Çin'i Pakistan'ın en güvenilir müttefiki olarak nitelendirmiştir.[1] Hindistan, Çin'le yaşadığı sınır ihtilafının yanında Keşmir Bölgesi üzerinden de Pakistan'la geçmişten beri sorun yaşamaktadır. Günümüze kadar taşınan bu ihtilaftan hareketle Yeni Delhi yönetimi, sınır sorunu yaşadığı iki aktörün yakınlaşmasını göz ardı etmemektedir.

Washington yönetiminin Çin'le olan rekabette bir dönüm noktası yaşadığı ifade edilebilir. Nitekim ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken'in Çin'i ziyaretinden bir gün sonra ABD Başkanı Joe Biden'ın Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'e diktatör demesi, taraflar arasındaki mücadelede yeni krizlere kapı aralamaktadır. Pekin yönetimi ise bu ifadeyi "saçma bir provokasyon" şeklinde nitelendirmiştir.[2] Fakat buna rağmen bahse konu olan gerilimin Pekin-Washington hattındaki rekabeti yeni bir düzleme taşıdığı öne sürülebilir. Bu noktada ABD'nin Çin'i çevreleme politikasını hızlandırması muhtemeldir.

Kısacası Washington, Hindistan'ı Çin'e karşı mücadelesinde işbirliği yapacağı potansiyel bir müttefik olarak görmektedir. Bu anlamda Hindistan Başbakanı Narendra Modi'nin ABD ziyaretinde düzenlenen tören dikkat çekicidir.[3] Modi'nin Washington'daki temaslarının en önemli çıktılarından biri de ABD Donanması'nın Hindistan tersanelerini kullanmasına izin verilmesidir. Bu durum, Washington'un bölgedeki askeri varlığına katkı sağlayacaktır. Bunun Pekin'de rahatsızlık yaratacağı aşikardır.

Yeni Delhi ise Çin'e olan ekonomik bağımlılığı azaltarak tedarik yollarını çeşitlendirmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede Washington'la ilişkilerini derinleştirmektedir. Modi'nin çok yönlü dış politikası düşünüldüğünde, Hindistan'ın bağımsızlık vurgusundan kolayca vazgeçmeyeceğini belirtmek yerinde olacaktır. ABD ile Hindistan arasındaki işbirliği, kısa vadede oldukça sağlam gözükse de uzun vadede bağımsızlık vurgusu ve Moskova-Yeni Delhi hattındaki olumlu münasebetlerden ötürü birtakım sınamalarla karşılaşabilir.

Sonuç olarak ABD, Çin'i sınırlandırmak gayesiyle Hindistan'la ilişkilerini derinleştirmeyi amaçlamaktadır. ABD'nin bu politikası Hindistan'da da olumlu karşılık bulmaktadır. Bunun en mühim nedenlerinden birisi ise Hindistan'ın Çin ve Pakistan'la olan sınır ihtilafları ve Pekin-İslamabad hattındaki yakın ilişkilerdir.

[1] "Pakistan and China Sign \$4.8 Billion Nuclear Power Plant Deal", Reuters, <https://www.reuters.com/business/energy/pakistan-china-sign-48-bl-nuclear-power-plant-deal-2023-06-20/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2023)

[2] "China Hits Back After Biden Calls Xi a 'Dictator'", Reuters, <https://www.reuters.com/world/biden-calls-chinese-president-xi-dictator-2023-06-21/>, (Erişim Tarihi: 21.06.2023)

[3] "Biden dočekao Modija u Bijeloj kući raskošnom ceremonijom.", Aljazeera, <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2023/6/22/biden-docekao-modija-u-bijeloj-kuci-raskosnom-ceremonijom>, (Erişim Tarihi: 22.06.2023)

ANKASAM ANALİZ

Rusya ile NATO Sıcak Çatışmaya Girer mi?

20 Haziran 2023 tarihinde yaptığı açıklamada Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) Ukrayna'daki savaşı sona erdirmeye karşı çıkmasının savaşa dahil olmayı planlaması anlamına geleceğini dile getirmiş ve Moskova yönetiminin böyle bir senaryoya hazır olduğunu belirtmiştir.[1] 22 Haziran 2023 tarihinde ise Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Maria Zaharova, Batı'nın agresif politikalarının nükleer güçler ar-

asında çatışmaya yol açabileceği uyarısında bulunmuştur. Bu kapsamda Zaharova, yaşanabilecek krizlerin sorumluluğunun Batı'ya ait olduğunu öne sürerek şu açıklamayı yapmıştır:[2]

"En büyük risk, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve NATO'nun Rusya'yı Ukrayna'da stratejik bir yenilgiye uğratmak için saldırgan politikalarıyla kendilerini kışkırtmaya devam etmeleri ve askeri çatışmanın derinlerine çekilmeleridir."

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

Moskova'dan Batı'yla sıcak çatışma yaşanabileceği yönünde gelen peş peşe açıklamaların son derece dikkat çekici olduğu söylenebilir. Dahası Rusya'nın söz konusu çıkışlarındaki nükleer çatışma riski vurgusu da oldukça mühimdir. Bu noktada tartışmaya açılması gereken soru, Rusya ve NATO'nun birbirleriyle sıcak çatışmaya girmeyi göze alıp alamayacağıdır.

Bilindiği üzere Moskova yönetimi, Vladimir Putin'in Rusya Devlet Başkanı olmasının ardından Sovyetler Birliği'nin dağılmasının yarattığı travmayı aşmış ve uluslararası politikadaki eylemleri esnasında "büyük güç" statüsüne sahip olduğunu kanıtlama arzusuyla hareket etmiştir.

Bu kapsamda Kremlin, "Primakov Doktrini" olarak da bilinen "Yakın Çevre Doktrini" çerçevesinde post-Sovyet coğrafyadaki nüfuzunu sürdürme gayreti göstermiştir. Dolayısıyla Rusya, eski Sovyet ülkelerinde Batı yanlısı yönetimlerin oluşmasının engellenmesine dönük bir strateji yürütmüştür. Buna karşılık Avrasya coğrafyasındaki etkisini arttırmayı küresel liderliğinin ön koşulu olarak gören ABD, bir yandan renkli devrimleri desteklemek suretiyle post-Sovyet coğrafyada Batı yanlısı rejimlerin oluşmasını sağlamaya çalışmış; diğer taraftan Soğuk Savaş sonrasında Rusya'ya verilen güvencelerin ihlal edilerek NATO'nun doğuya doğru genişleme politikasını teşvik etmiştir.

Tahmin edileceği üzere Rusya, NATO'nun doğuya doğru genişlemesini kendisine uygulanan çevreleme politikasının bir parçası olarak değerlendirmiştir. Bu çerçevede NATO'nun 2004 yılında Romanya ve Bulgaristan'ı üye olarak kabul etmesinin Moskova yönetimi açısından bir sınır haline geldiği ifade edilebilir. Zira Rusya, söz konusu devletlerin üyeliklerinin ardından NATO'nun eski Varşova Pakti üyeleri arasında genişleyebileceği azami sınırlara ulaştığını düşünmüştür. Buna bağlı olarak devam eden süreçte Batı'nın Rus yakın çevresindeki etkisini arttırmasını savaş sebebi şeklinde algılayacağını ortaya koymuştur. Çünkü Moskova yönetimi, Batılı aktörlerin NATO genişlemesi aracılığıyla Rusya'yı Karadeniz üzerinden kuşattığını düşünmeye başlamıştır.

Kremlin yönetiminin mevzubahis duruma karşı en somut tepkisi ise 2008 senesinde Gürcistan'ın Batı yöneliminin önüne set çekmek amacıyla gerçekleştirdiği askeri müdahaledir. Rusya-Gürcistan Savaşı'ndan altı yıl sonra da Rusya, Ukrayna'nın Avrupa Birliği (AB) ve NATO yönelimine tepkisini Kırım'ı uluslararası hukuka aykırı bir biçimde ilhak ettiği ve Ukrayna'nın doğusunda de facto bir durum yaratmaya çalıştığı askeri müdahaleyle bir adım daha ileri taşımıştır. Dahası Kiev yönetiminin NATO ve AB yönelimleri, 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın patlak vermesinde de belirleyici rol oynamıştır.

Kuşkusuz Moskova ile Kiev arasında tarihsel pek çok sorun bulunmaktadır. Fakat Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik müdahalesinin en önemli tetikleyicilerinden biri, NATO'nun genişleme stratejisinin Soğuk Savaş sonrasında "tampon bölge" vasfı üstlenen ülkelerin bu niteliklerinin ortaya kaybolmasına sebebiyet vermesidir. Dolayısıyla Kremlin, yalnızca Ukrayna'yla değil; aynı zamanda Batı'yla ve haliyle NATO'yla savaştığına inanmaktadır.

Mevzubahis inancın doğruluk payının bulunduğunu da vurgulamak gerekmektedir. Zira mevcut durumda Ukrayna'nın direnci, çoğunluğu NATO üyesi olan Batılı değerleri içselleştirmiş devletlerin yardımlarına bağlıdır. Elbette savaşın akıbetini de yardımların sürekliliğinin belirleyeceği açıktır. Benzer bir biçimde bu aktörlerin Moskova yönetimine hedef alan yaptırımları da Rusya'nın uluslararası toplumdan izole olmasına yol açmaktadır. Bu nedenle de bir anlamda Batı'nın Rusya'ya karşı bir vekalet savaşı yürüttüğü öne sürülebilir. Moskova ise "Gerasimov Doktrini"ne de uygun bir biçimde hibrit savaş yürütmektedir. Bu kapsamda bir yandan Ukrayna'daki Rus kökenli ayrılıkçıları desteklemekte; diğer taraftan da asaleten savaşta kullandığı askeri unsurlardan yararlanmaktadır.

Esasen Rusya'nın savaşın başında ortaya koyduğu Ukrayna'nın tam ölçekli işgali ve Ukrayna Cumhurbaşkanı Vladimir Zelenski'nin devrilmesi hedefinden uzaklaşması da Rusya-Batı rekabetinin bir neticesidir. Gelişen nokta itibarıyla Moskova yönetimi, kısa süre içerisinde elde etmeyi planladığı zaferden çok daha uzak bir konumdadır. Üstelik savaşın uzun yıllar devam edecek bir yıpratma savaşına dönüştüğü, bilhassa ABD ve İngiltere'nin stratejinin bu yönde olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Lavrov ve Zaharova'nın bahse konu olan açıklamaları da bundan kaynaklanmaktadır.

Rusya, sürecin NATO'yla sıcak çatışmaya evrilebileceği imasında bulunmakta ve bunu söylerken de savaşın başından beri dönem dönem dile getirdiği "nükleer savaş" kozunu elinde tuttuğunu göstermektedir. Bir anlamda Kremlin yönetimi, açıkça dile getirmese de örtülü olarak Rusya'nın Ukrayna'da yenileceği bir savaşın tüm dünyanın kaybettiği bir sürece kapı aralayacağını ima ederek Kiev'e verilen desteğin kesilmesini talep etmektedir.

Bu noktada ifade etmek gerekir ki; Rusya-NATO Savaşı'nın yaşanması ve bu bağlamda tarafların sıcak çatışmaya girmesi beklenmemektedir. Zira bu iki taraf açısından da rasyonel değildir. Çünkü Rusya-NATO Savaşı, yıkımının ulaşacağı boyut öngörülemez çetnelere sebebiyet verecektir. Zira bu, "Üçüncü Dünya Savaşı" demektir.

Sonuç olarak gerek Lavrov'un gerekse de Zaharova'nın açıklamaları, Rusya'nın Ukrayna'da Batı'yla savaştığına dair inancından kaynaklanmaktadır. Moskova, bu açıklamalar vesilesiyle NATO'yu asaleten savaşın içine çekebileceği yönünde bir blöf yapmakta ve "nükleer tehdit" vurgusuyla el yükseltmektedir. Lakin tarafların sıcak çatışmaya girmesi beklenmemektedir. Çünkü bu, rasyonel bir seçenek değildir.

[1] "Лавров: НАТО хочет воевать на Украине, Москва к этому готова", Vesti, <https://www.vesti.ru/article/3413594>, (Erişim Tarihi: 22.06.2023).

[2] "US, NATO's Aggressive Policies May Result in Clash between Nuclear Powers-Russian MFA", TASS, <https://tass.com/defense/1636187>, (Erişim Tarihi: 22.06.2023).

BASINDA ANKASAM

18 Temmuz 2023

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanışmanı Prof. Dr. Cem Karadeli, NATO Liderler Zirvesi'nin ve bu bağlamda İsveç'in NATO üyeliği konusunda gelinen aşamayı TVNET için yorumladı.

22 Temmuz 2023

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Özbekistan'ın Körfez ülkeleriyle olan münasebetlerini Özbekistan'ın önde gelen haber ajanslarından DUNYO için değerlendirdi.

22 Temmuz 2023

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, Rusya'nın tahıl ihraç limanlarını bombalamasını ve bunun gıda güvenliğine olan etkilerini TVNET için yorumladı.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*'nin son sayısı yayımlanmıştır. *Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK* veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VIII , SAYI I

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*'nin son sayısı yayımlanmıştır. *Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK* veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VIII , SAYI I

